

Paasikivi-Seuran kokous

4.2.2020

Mika Aaltola

Suomi, EU ja suurvaltapolitiikka

Suurvaltojen kolmiossa eteen tulevat tilanteet ovat yhä visaisempia. Tärkeää on, ettei liian helposti sorruta taktiseen näpertelyyn, sen sijaan että ymmärrettäisiin strategista kokonaisuutta ja omaa järkevää roolia siinä. Osittain tämän vaaran juuret ovat suomalaisessa turvallisuusajattelussa. Se on siiloutunut moniin liian puhdasoppisiin alalajeihin. Jokainen keskittyy helposti omaa lokeroonsa tai siihen, mitä työpöydälle sattuu pulpahtamaan. Juuri kukaan ei saa leipäänsä kokonaisuuden hahmottamisesta. Ajamme usein sirpaleagendoja.

Suurvaltakeskeisempi ajattelu tarkastelee kylmien ja kuumien konfliktien logiikkaa. Suurvaltakeskeisen maailman turvallisuutta kokonaisuudessaan. Suurvalloilla on pitkät perinteet tässä. Kiinassa, Venäjällä ja USA:ssa on pitkät traditiot ja niiden suhteellisen johdonmukaiset sovellukset. Suurvaltojen pääkaupungeissa mietitään kansallisia turvallisuusstrategioita ja miten eri työkalut, pehmeämmät ja kovemmat, niihin sopivat. Millä ennakoida ja hallita monimutkaisuutta, epävarmuutta, muutosta ja yllätyksiä turvallisuusympäristössä? Siiloutunut ajattelu ei tuota pelisilmää, alueilla ja teemoissa, joissa Suomen edut eivät ole vaakalaudalla. Olemme kuitenkin niihin linkittyneitä. Perinteinen ajatus on viisautta: Venäjä on se pysyvä ukkosen johdin, jota pitkin kansainvälispoliittiset jännitteet välittyvät Suomeen.

Suomessa tarvitaan siis suur- ja geostrategista ymmärrystä tasavallan presidentin sekä hänen neuvonantajiansa, ministeriöiden korkeimpien virkamiehien sekä johtavien poliitikkojen lisäksi. Tarvitaan kykyä asemoida Suomea strategisesti suhteessa muuttuvaan maailmaan ja sen jännitteisiin. Suurstrategisempi näkökulma voi johtaa jäsennellympään ymmärrykseen vaikkapa suhteessa tiedusteluun, kyberturvallisuuteen, hybridivaikuttamiseen, sanktiopolitiikkaan, rauhanvälitykseen, kauppapolitiikkaan ja Eurooppa-politiikkaan. Häntä ei saisi heiluttaa koiraa.

Monet kuvittelevat uutta vanhanmallista kylmää sotaa. Sitä ei ole tulossa. Sodan riskit ovat pienen kahdesta syystä. Sotilaallisia kyvykkyyksiä on nostettu ja ydinaseet toivottavasti muodostavat esteen järjestömyydelle. Konflikti on kyllä jo tehnyt paluun. Se on pääosin Yhdysvaltojen ja Kiinan välillä sekä valtioiden sisäistä ideologista kamppailua. Nyt kytevä konflikti on kuitenkin laaja joukko uusiakin ilmiöitä. Se on vaalien sotkemista, disinformaatiota sekä kilpailua ja vakoilua digitaalisilla alustoilla. Kamppailu on käynnissä myös merellisen ja maanpäällisen infrastruktuurin rakentamisessa. Se on kilpailua rahoituksen virroista. Sanktioita ja tulleja asetetaan. Geopoliittisesti korvamerkitty rahoitus ja laitton harmaa raha virtaavat eri osiin maailmaa.

Geopoliittinen ekosysteemi tarkoittaa suhteellisen yhtenäisen poliittisen alueen muodostamaa resurssien, teknologian ja inhimillisen toiminnan kokonaisuutta. Vielä muutama vuosi sitten ajateltiin, että maailma muodostaisi tulevaisuudessa yhteisen ”kylän”, jolla oli selkeät säännöt. Mutta nyt geopoliittiset ekosysteemit keskittyvät suurvaltojen ympärille. Näillä on keskitettyä kykyä suoraan tai epäsuoraan kontrolloida keskeisiä virtoja, liittyivät ne sitten raaka-aineisiin, ihmisiin, tuotteisiin, rahoitukseen tai dataan.

Esimerkiksi Venäjä on oma ekosysteeminsä esimerkiksi luonnonvarojensa kautta. Se on rikas, koska sillä on öljyä ja kaasua. Mutta vahvuus on kiinni merireiteistä, jotka kulkevat Itämerellä. Se taasen on merialue, jota Venäjä ei kykene kontrolloimaan. Sen valtaekosysteemi on hyvin riippuvainen muista. Kiinalainen ekosysteemi on huomattavasti vahvempi. Se on nouseva

geopoliittinen vastinpari Yhdysvalloille. Se rakentaa omia yhteyksiään vimmatusti. Se myös kehittää kykyään turvata näitä merellisiä, mantereisia, avaruudellisia ja digitaalisia lonkeroitaan.

Yhdysvaltalainen, läntinen, ekosysteemi on vallitseva. Se perustuu dollaritalouden valtaan. Mutta myös vuosikymmenten etumatkaan teknologiassa, logistiikassa sekä maailmankaupan päävaltimoiden suojaamisessa. Läntinen järjestelmä on syväopittu. Se on niin tavanomainen osa valtioiden mutta myös yritysten ja ihmisten arkea, että se toisintuu miltei refleksinomaisesti. Yhdysvaltojen tahtotila ottaa suoremmin kantaa ekosysteemien kamppailuun on Trumpin kaudella selventynyt. Eikä se tule muuttumaan, juurikaan, vaikka presidentin nimi Washingtonissa muuttuisi

Post-Venäjä, Venäjä, Venäjä

Maailmaa on Venäjän ulkopuolella ja maailma ulottuu Venäjällekin. *Venäjä, Venäjä, Venäjä* - lausahduksella on vinha perä, mutta se ei saisi johtaa putkiajatteluun, joka liiaksi estäisi kykyä ajoissa huomata ja hoksata Suomen etuja monessa muussa suunnassa ja asiakokonaisuudessa. Suomelle Venäjän läheisyys on keskeinen geostrateginen fakta. Yhdysvallat-vetoinen länsi on maamme ensisijainen vakauttava viiteryhmä. Kokonaisyhtälö on kuitenkin epäsuhtainen: Yhdysvallat on tärkeä erityisesti suhteessa pohjoisen Euroopan vakauteen ja Venäjään. Yhdysvalloille Venäjä on kuitenkin yhä enemmän maan Kiinan suhteen määrittelemää. Yhdysvallat hakee tasapainoa Euraasian mantereella. Hyvät suhteet pitäisi olla, joko Venäjään tai Kiinan. Nyt Venäjää tarvittaisiin lähemmäksi, jotta voidaan tehokkaammin operoida Kiinan lisäksi myös monella muulla valtapelilaudalla.

Venäjä-osaaminen on keskeistä. Mutta pahimmillaan Venäjä, Venäjä, Venäjä -hokema tuottaa kapeakatseisuutta. kapeakatseisuus voi ilmetä esimerkiksi Kiinan näkemisenä niin kuin se olisi Venäjä tai Venäjän kaltainen. Kiinalla on kuitenkin omat intressinsä ja omaehtoiset strategiset kuvionsa. Venäjä manageeraa ja manipuloi sisäisesti ja ulkoisesti käsityksiä Venäjän vahvuudesta sekä muiden heikkoudesta. Se saattaa kokea, ettei vahvistu tasavertaiseksi ilman, että muut heikkenevät.

Kiina on suhteessa muihin hyvin vahva, mutta myös hyvin riippuvainen. Se on nousut kukoistukseensa osittain juuri Yhdysvaltojen realistisen Euraasian tasapainoa koskevan opin myötä. 70-luvulla Kiinaa haluttiin lähemmäksi. Kiina ambitiot ovat johtuen sidoksista suhteessa rajatunmat mutta volumiltaan kouriintuntuvammat kuin Venäjän. Kiina pikemminkin sensuroi sisäisesti ja ulkomailla mieluummin kuin suoraa kikkailisi. Se hakee omien sanojensa mukaan harmoniaa, mutta itseasiassa ehdollistaa tehokkaasti esimerkiksi laajoilla infrastruktuurihankkeillaan. Venäjä taasen haluaa roolia Euroopassa ja maailmalla siellä täällä ketterästi sekaantumalla asioihin. Se asettelee pelimerkkejä eri alueellisille valtapelilaudoille saadakseen ääntä ratkaisuisista. Panokset ovat kuitenkin suhteellisen rajattuja. Liian suuria riskejä ei pyritä ottamaan.

Kiina taasen haluaa olla pilaamatta liikaa, mutta pyrkii pikkuhiljaa muotoilemaan vallitsevaa olotilaa itselleen suotuisaan suuntaan. Kiinassa ollaan varmoja ajan pitkien kaarien olevan heidän puolellaan. Venäjällä nähdään toisin ja toimitaan pikaisemmin. Toisaalta putkinäköisyys ilmenee myös siinä, että Venäjän kuvitellaan olevan Neuvostoliitto. Helposti haetaan vertauskuvia kylmän sodan ajalta.

Haaveillaan yhtenäisestä ideologisesta ja arvopohjaisesta läntisestä rintamasta suhteessa Venäjään. Nähdään Venäjän hybridivaikuttaminen vähän samaan tapaan kuin tulkittiin Neuvostoliiton tuottama ideologinen haaste ja kommunistiset läntiset verkostot. Jännitetään läntisestä rintamasta

lipsumisia. Pelataan sodan spekulatiivisia skenaarioita. Vaaditaan vastauksia: Mitä Suomi tekisi, jos Venäjä Neuvostoliiton lailla valtaisi Baltian? Missä tilanteessa Suomi voisi liittyä Natoon?

Venäjää olisi syytä lähestyä laveammin. Tämä on intellektuaalisesti helppoa mutta yksipuolistavaa. Venäjän voisi pikemminkin nähdä keskitettynä uusnationalistisena valtioratkaisuna, joka on toteutettu venäläiseen malliin, ylhäältä alaspäin kestävästä hierarkiasta luoden. Venäjä on suhteellisen vahva, sillä on monta kosijaa. Tilanne on hyvä. Tietyissä rajoissa pysyvällä Venäjällä on vahva tulevaisuutensa sekä siihen johtavat toimivat nikkinsä ja varjopääomien siirtoverkostonsa.

Myös kuva Yhdysvalloista on saattanut vääristyä. Maa on kahden valtameren turvallisuuden varaan rakentunut suurvalta. Näimme sen usein omasta Venäjä-kuvastamme käsin. Sillä on ollut tarvaa ja pitkäjänteisyyttä rakentaa globaalia suurvalta-asemaansa. Myös tulevaisuudessa sillä on siihen resursseja ja strategista osaamista. Mutta Yhdysvallat pärjää aina, myös ilman pienempien maiden sille asettamien toiveiden täyttämistä. Transatlantinen suhde ei ole romanttinen avioliitto. Se on yhä enemmän bilateraalien diilien haluamista puolin ja toisin. Se on transaktionaalisempi, mitään ilman vastalahjaa tyyppinen.

On syytä havaita myös, että Yhdysvallat haastaa meitä ja Eurooppaa ideologisesti enemmän kuin Venäjä. Yhdysvaltojen draamaa seurataan henkeä pidätellen Euroopassa. Huomaamatta jää, että olemme altistuneita suhteessa yhdysvaltalaiseen draamavaltaan. Samaistumme eri rooleihin ja hahmoihin sekä tuomme maahan tapoja ajatella, jotka ovat kotoisin palarisoituneesta demokratiasta.

Yhdysvallat hakee omaa uutta ratkaisuaan, joka ulko- ja kauppapoliittisesti on todennäköisesti yhä nationalistisempi. Sisäisesti erot ovat pikemminkin siinä, säilyvätkö muut instituutiot vahvasti presidentin valtaa tasapainottavina vain siirrytäänkö presidenttikeskisempään ratkaisuun. Ulkopoliittisesti erot valtapuolueiden välillä eivät välttämättä ole suuret. Uusnationalismille haetaan, joko etnisnationalistiset oikeutukset, tai sitten teollisuus-, kauppaa-, työllisyys- ja ilmastopoliittiset. Kysymysmerkit suhteessa Yhdysvaltojen puolustussitoumuksiin, joka tapauksessa suurenevät jännitteiden kasvaessa Kiinaa ympäröivillä merialueilla.

Maailma on myös entistä poikkirajallisempi. Suurvallat kietoutuvat toisiinsa. Venäjä sekaantuminen Yhdysvaltojen 2016 vaaleihin kertoi, kuinka oman valtansa säilymisestä huolestuneet maat vetävät toisiaan puoleensa. Venäjän intressit ovat laajemmat kuin sen lähi-alueet. Sen valta-intressit ovat esimerkiksi siellä, missä iso osa Venäjän varallisuudesta sijaitsee, läntisten valtioiden pääkaupungeissa.

Venäjä on nyt ja jatkossa myös verkostosuurvalta

Krimin valtauksen jälkeen moni koki, että Venäjä on kiusankappale, joka hoituu ikään kuin itsestään. Ajatuksena oli, että riittää, kun Venäjälle asetetaan sanktioita ja käännetään sille poliittisesti selkä. Venäjän talous on modernisoimatta. Talouden yksipuolisuus kurjistaa. Väestöennuste on lohduton. Näköalattomuus on vallalla. Olettamana oli, että Venäjä yli venyy ja joutuu palaamaan ruotuun. Olettamus saattaa kuitenkin olla yksipuolinen analyttisesti köyhä. Ehkäpä Venäjä ei olekaan ainoastaan takapajula, vaan hyper-nykyaikainen verkostomahti. Venäjä saattaa olla ainutlaatuisen kyvykäs vastaamaan maailmanaikamme haasteisiin käytännöllä, jotka muut valtiot ovat jättäneet esimerkiksi demokratia- moraal- ja korruptiosyitä johtuen hyödyntämättä.

Venäjällä on hallussaan, mittaustavasta riippuen, lähes maailmanennätys siinä, kuinka paljon maan varallisuudesta sijaitsee maan rajojen ulkopuolella. Iso osa venäläisestä rahasta on ulkomailla

paikoissa, missä se kasvaa korkoa. Turvassa New Yorkissa, Lontoossa, Pariisissa sekä lukemattomissa veroparatiiseissa. Venäjä on kehittänyt oman globaalin ja paikallisten viranomaisten ulottumattomissa olevan varjofinanssijärjestelmänsä.

Venäjällä tulonjako on maailman epätasaisimpia. Maassa on huomattava määrä miljardöörejä. Näillä raharikkailla on varallisuutta ulkomailla noin 300–500 miljardin dollarin arvosta. Korkea maariski itse Venäjällä ei siis vähennä heidän varallisuutensa turvallisuutta, jos välit valtiojohtoon pysyvät kunnossa. Heillä on myös verkostonsa, jotka kytkeytyvät maailmanlaajuiseen ja vahvistuvaan oligarkiaan. Tämä lisää Venäjän valtion epäsuoraa mutta globaalia poliittista valtaa.

Tämä on tavallaan hyvin nykyaikaista. Venäjää voi verrata vaikkapa maailman yhteen voitollisimmista yrityksistä, amerikkalaiseen Appleen. Applen varat ovat olleet vuosia turvassa Irlannissa, jossa se ei joudu maksamaan veroja miltei lainkaan. Apple käyttää voittojensa suojaamiseen lainsäädännöllisiä kikkoja ja porsaanreikiä eri puolilla maailmaa. Venäjä tekee samaa hyödyntämällä puolilaillisia ja laittomia verkostojaan. Rahaa kierrätetään ja pestään. Sillä on myös poliittiset ja korruptiiviset seurauksensa verkoston solmukohdissa. Britannian laskiessa verotustaan Brexiting jälkimainingissa, Venäjän varallisuus maassa on paremmassa turvassa. Se tarkoittaa myös venäjän intressien välittömämpää läsnäoloa Britanniassa.

Venäjän vauraus ei ole ainoastaan kiinni raaka-aineista, vaan myös varjofinanssijärjestelmän toimivuudesta. Tämä tarkoittaa myös sitä, että Venäjällä intressejä varjeltavanaan keskeisissä läntisissä demokratioissa. Intressit eivät rajoitu pelkästään suoriin geopoliittiseen intresseihin naapurustossa, vaan paljon keskeisempiä etuja on esimerkiksi Washingtonissa, Lontoossa tai vaikkapa Pariisissa. Ei liene sattumaa, että Venäjä sekaantui juuri näiden maiden keskeisiin vaaleihin. Miksei sekaantuisi, koska panokset ovat kovat ja vaalihäirintä demokraattisen naiiviuden takia erittäin helppoa?

Järjestelmä toimii tehokkaasti myös sanktioiden näkökulmasta, koska verkostojen Venäjä ei ole selkeästi rajattu kansantalous. Sanktioita kierretään suhteellisen halvalla monien keinojen avulla. Tässä suhteessa Yhdysvaltojen sanktiolainsäädäntö ei ulotu yhtä tehokkaasti venäläiseen rahaan kuin vaikkapa saksalaiseen tai ruotsalaiseen. Tässäkin mielessä Venäjä on sopeutunut muuttuvaan maailmaan.

Venäjä on verkostojensa kautta läsnä ja vaikuttaa. Samalla on intressissä ylläpitää niiden lojaalisuutta. Kun venäläinen entinen vakooja myrkytettiin Britanniassa huomiota herättävällä tavalla hermomyrkyllä, kyseessä saattoi olla lojaalisuusmuistutus, vaikka seurauksena olikin ainakin väliaikainen venäläisen rahan politisoituminen Briteissä. Suorat venäläiset investoinnit Suomeen ovat olleet hyvin maltillista luokkaa. Suomi on maailman vähiten korruptoituneita maita. Venäläinen raha ei ole samalla tavalla kiistatonta tai lain ulkopuolella Suomessa kuin muualla. Tässä suhteessa emme ole osa Venäjän etupiiriä, vaikka ”Airistonhelmiä” saattaakin silloin tällöin pulpahtaa tutkalle.

Venäjä on suurvalta, joka käyttää tehokkaita ja nykyaikaisia keinoja selviytyäkseen ja vaaliakseen intressejään Kiinasta Yhdysvaltoihin. Venäjä selviää kyllä. Sillä on edessään merkittävä tulevaisuus.

Liberaalin paradigman taantuminen

Läntinen malli taantuu yhä epäjohtonmukaisemmaksi. Sillä on uusia voimakkaita haastajia. Aikaamme värittää ulkoisten ja sisäisten turvallisuusongelmien yhteen kietoutuminen. Globaalit

huolet, kuten ilmaston lämpeneminen, väestöliikkeet ja pandemiat, tulevat yhä kivuliaammin iholle. Strategisen kokonaiskuvan hahmottaminen on vaikeaa mutta entistä oleellisempaa. Tutkimus ja opetus eivät voi perustua vain aikaisemmille perusolettamuksille. Valtiot eivät normalisoidu ja luovu geopolittisista erityisvaateistaan. Demokratia ei enää leviä ja vahvistu. Kansainvälinen talous ei enää perustu markkinoiden avautumiselle ja kaupan esteiden purkamiselle. Tulevaisuus ei ole haaveiden ja kiiltokuvien mukaista, vaan tutkimus vaatii entistä enemmän taantuvien kehityskulkujen huomioimista.

EU kehittyi yhä eritahtisemmin, muttei suinkaan keskiarvoisesti eteenpäin. Liberaaliin Arkhimedeeseen verrattuna, osa jäsenmaista on matkalla taaksepäin. Toiset ajautuvat ulos säteillen ongelmia itselleen ja muille. Vakaat ja vanhat instituutiot eivät sido valtiotoimijoiden käyttäytymistä. Esimerkiksi Yhdysvaltain ja Turkin intressit ovat jo erkaantuneet vuosikymmenien NATO-yhteistyöstä huolimatta. Ideologiat kiihottavat ja leviävät. Vaikka voimme ajaa liberaaleja arvoja ja instituutioita, mitään historiallisia vääjäämättömyyksiä ne eivät suinkaan ole. Hartaita toiveita ja todellisuuden realistista havainnointia ei saisi sekoittaa toisiinsa.

Edistyksen hengessä tutkimus pyrkii usein keskittymään asioihin, jotka ovat osa paremmaksi katsottua maailmaa. Poistamaan epäkohtia ja esteitä matkalla kohti uljaampaa tulevaisuutta. Tämä on ymmärrettävää. Mutta se tuottaa myös kapeakatseisuutta. Suhteessa suurpolitiikan seurauksiin, erityisesti Suomelle.

Ehkäpä Suomen erityispiirteiden ja -intressien tuntemus ei ole yhtä tärkeää EU-jäsenyyden vallitessa ja tuotannon siirtyessä Itä-Aasiaan. Suomen koettiin voivan hyvin, kun se olisi mahdollisimman mallikas jäsenmaa, joka voimaantuisi unionin yhtenäisyyden syventyessä. Osana laajempaa kokonaisuutta olisimme vahvempia. Uskossa kannattaa olla vahva, mutta tutkimusolettamat eivät voi perustua vain tällä ajatukselle. Maailma on eriytyvässä vauhdilla. Kansallisten etujen ajaminen on vahvistumassa erityisesti suurvalloissa. Samaan eriyttävään tapahtumasarjaan liittyy myös se, että EU hakee omaa erityispaikkaansa. Puhutaan Euroopan strategisesta autonomiasta, joka perustuu myös sotilaallisen kyvykkyyden lisäämiseen. Tässä Suomella on omat etunsa vaalittavanaan. Mutta omien tavoitteiden ajamisessa tarvitaan erityistä tietotaitoa.

Suomen strateginen taito

Pienen maan ulkopolitiikka perustuu usein kombinatoriselle metodille, yhdistelemisen taidolle. Pyrkimyksenä on sovittelua yhteen vastakohtaisuuksia, jotta saataisiin maksimoitua kotoista yhteismielisyyttä sekä sumplittua ulkoisia tilanteita. Keskeistä tälle kombinatoriikalle on liikkumatila, se että yhdistelmien taitoa voidaan laaja-alaisesti ylipäätään.

Otetaan esimerkki. Suomessa on julkilausuttuna haluna pitäytyä pysymään kriisien ulkopuolella. Toisaalta samaan yhteyteen tuodaan esiin, se että konflikti Euroopassa ei todennäköisesti ole rajoitettu vaan laaja, johon Suomikin tavalla tai toisella vedetään mukaan. Lähtökohtaisesti näiden kahden kombinoiminen johtaisi paradoksiin, ja kaksikärkiseen dokriiniin. Tämäkään ei ole ennen kuulumatonta pienelle maalle. Olihan Ruotsikin kylmän sodan aikana liittoutunut länteen sodan varalta salaisella sopimuksella, vaikka samaan aikaan se harrasti tuomaroivaa puolueettomuuspolitiikkaa.

Suomessa on tapana pelata erilaisia mentaalisia skenaariota pahimman varalle. Tämän tavan kautta voidaan miettiä myös kombinatoriikkaa. Voidaan ajatella, esimerkiksi niin, että Suomi pysyytätty konfliktin alkupuolella tarkoittaa sitä, että Suomi pitää hallussaan oman alueensa hallinnan merirajoista ilmatilaan. Jos tämä on mahdollista, Suomi puolustaessaan itseään, puolustaa myös

laajasti kumppaniensa aluetta Pohjoisessa ja Etelässä. Esimerkiksi laajamittainen sotilaallinen operaatio Baltiassa on vaikea ylläpitää ilman Suomen rannikon ja ilmatilan käyttöä. Pysyessään konfliktin ulkopuolella Suomi siis osallistuu konfliktiin. Kun asia kombinoidaan näin, paradoksi raukeaa ja asia on melko selkeä. Nato-jäsenyys puolestaan esittäisi tämän asioiden yhdistelmän. Se siis rajoittaisi liikkumatilaa, jonka on yhteismielisyyden perusolemus ja elinehto. Jos me liittyisimme Natoon, olisimme automaattisesti osapuoli Venäjän ja Naton kriisitilanteessa.

Evan presidenttitentissä (31.10.2018) Presidentti Niinistö totesi, että NATO-jäsenyysprosesseja ei ole käyttöä konfliktin olosuhteissa. Hyvin inhorealisticesti hän totesi, että liittosuhteet syntyvät hädän hetkellä, sotatilanteessa, automaattisesti oman konfliktilogiikansa ja hyötynäkökulmiensa ajamina. Kylmän viileästi ajateltuna näin onkin historiassa ollut. Ystävää tunnetaan hädän hetkellä siitä, että se noudattaa omia intressejään tukemalla niitä tahoja, joiden intressit ovat ainakin osittaisesti sen etujen mukaisia. Nato-allekirjoitukset eivät siis varmistaisi mitään, jota konflikti ei voisi omalla logiikallaan kumota.

Hyvä strategi on aina luotaamaton. Hänellä on edessään vaihtoehtoja, eikä muut täysin tiedä, mitä hän tekisi. Luotaamaton tarkoittaa sitä, ettei Suomi kaikkea ja kaiken varalta kerro etukäteen. Eivät sitä muutkaan strategisesti järkevät toimijat tee. He eivät luo täydellistä selkeyttä, joka johtaisi heikkouteen, koska ennustettava toimija on heikko. Kaavamaisuus ja ennustettavuus luovat ovelille toimijoille tilaisuuksia, ja ovat siis houkuttimia interventioille. Näin ollen Nato-kortti on hyvä olla luotaamattoman toimijan pöydälle. Se pelaaminen tekisi kombinatoriikasta, yhdistelmien taidosta, vaikeampaa ja kaventaisi oleellisesti liikkumatilaa. Kortit ovat aina parempia kädessä kuin pelissä. Näin on yleisemminkin. Kortteja ei saisi paljastaa heti ensi alkuunsa suurvaltakolmioissa.

Luotaamattomuuteen liittyy myös se, ettei Suomi ole tuonut esiin, mitä 42.7 tarkoittaisi Suomen kannalta esimerkiksi Baltiassa. Suomi on halunnut kyseiseen artiklaan selkeyttä. Mutta kortti on hyvä säilyttää pöydällä. Suunnitelmaa sävyttää siis aina strateginen ambiguiteetti, jota on vaikea tehdä tyhjäksi, koska sitä ei ole paljastettu. Se on luotaamaton. Hyvän strategisen suunnitelman tietää vain ulkopolitiikan johtaja. Ehkäpä tämä perusviisaus selittää osittain, miksi aina silloin tällöin spekulatiivisiin skenaarioihin ei tunneta halua. Presidentinvaalitentissä ei ole järkeä paljastaa asioita, jota rajoittaisivat Suomen liikkumatilaa. Mutta se, miten asiat kombinoituvat, eri tilanteissa täytyy olla tiedossa. Täytyy olla suunnitelma eri asioiden varalle. Mutta suunnitelmat on syytä pitää peitossa. Se mahdollistaa joutavuuden, jota erityisesti pienemmältä toimijalta vaaditaan.

Yhdistelemisen taitoa osoittaa myös kyky erottaa toisistaan sodan ja rauhan ajat. Suomi on sotilaallisesti liittoutumaton rauhanaikana. Mutta sodan aikana liittosuhteet seuraavat tilanteesta. Suomen tarkoitus on pitää kiinni rauhantilasta. Diplomaatit ovat keskeisimmät puolustuksemme. Mutta kriisien konfliktien sattuessa liittosuhteet, erillissodat ja tukisuhteet syntyvät omalla logiikallaan, jonka eri polkujen varalta on hyvä olla suunnitelmia. Se on vain järkevää, kun diplomatian linja on osittain pettänyt. Ruotsi ei ole NATO-liittolainen, mutta saattaa olla Yhdysvaltojen liittolainen sodan aikana. Ei pitkään aikaan rauhanaikana. Suomen linjaa eri kriisitilanteissa meidän ei ehkä kannatakaan täysin tietää. Emme itseasiassa sitä edes voi tietää. Tiet konfliktihin pitävät aina sisällään yllätyksiä ovat ennustamattomia.

Presidentti Niinistö sanoo Iltalehdelle viime viikonloppuna haastattelussa, ettei Yhdysvallat ole tarjonnut Suomelle samanlaista turvaa kuin Ruotsille. Tosin Niinistö hyvän strategin tavoin lisää, että jos jotain suunnitelmia olisi, niin ei hän niitä kertoisi. Eikä välttämättä strategien Washingtonissa kannattaisi niitä kertoa, edes Suomelle. Se kaventaisi Yhdysvaltojen liikkumatilaa. Tekisi Suomessa liian varman asioiden suhteen ja saattaisi tuottaa epäviisautta Suomen päätöksenteossa suhteessa Venäjään ja olla riski Yhdysvalloille.

Lopuksi

Inhorealismilla on siis positiivinen sisältönsä. Se kertoo pitkää tarinaa mielenrauhan merkityksestä. Lakoninen, tiivistetty ulkopoliittinen puhe on tapa kertoa tätä pitkää tarinaa. Se saattaa olla monimerkityksellistä ja vaikeaselkoista. Mutta Suomen historiallinen tarinakin on sitä. Kotoiseen inhorealismiin sisältyy toive. Optimistinen vivahde. Loppujen lopuksi, jotkin asiat säilyvät särkymättöminä. Kaikki menetykset, traumat ovat osa pitkää tarinaa, joka jatkuu, korjaten ja parantaen itseään. Tästä merkittävää tietää, kertoa ja muistuttaa.

Suurvaltataodellisuuden jälleen korostuessa sekä eurooppalaisen intressierkaantumisen ehkäpä vahvistuessa on hyvä muistaa tämä optimistinen oppi. Oli inhorealismi sitten stoalaista tai spartalaista se opettaa hyveinä särkymättömyyttä ja kansan mielen eheyttä. Tämä asenne on Suomessa vahva. Sisäisen jakautumisen ja ulkoisen epävakauttamisen aikakaudella Suomi on todennäköisesti vastustuskykyisempi osa Eurooppaa ja maailmaa kuin moni läntinen demokratia.

Suomen strateginen lähestymistapa ja -kulttuuri hahmottui jo varhain. Se oli Suomen rakentamisen ja maailman hitsaamista. Kylmän sodan jälkeen Nokian ihme ja Suomen menestyminen finanssikriisiin asti loivat kuvaa globaalista Suomesta, joka menestyi, koska väestö oli koulutettua, tasa-arvoista ja innovatiivista. Vakautta on vaalittu ja äkkikäännöksiä vastustettu. Suhteessa ekosysteemien kamppailuun kantoja jouduttaneen ottamaan. Mutta hitaus on usein viisautta. Se mahdollistaa asioiden fundeeraamisen, kunhan tilannetietoisuus on aina ajantasaista.